

N:o 52.

Af herr **H. Eriksson** i Elgered, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till ändring af 22 § i bränvinsförsäljningsförordningen i syfte af försäljningsavgifternas indragning till statsverket m. m.*

Den under sistlidna riksdag af herr Jansson i Krakerud samt trettiotå andra af kammarens ledamöter väckta motionen n:o 88 om bränvinsmedlens successiva indragning till statsverket blef — efter afstyrkande hemställan af bevillningsutskottet — afslagen af båda kamrarna. I Andra Kammaren, der motionen föranledde en längre debatt, afslogs densamma med 122 ja mot 83 nej, som voro för bifall till densamma. Att Riksdagen skulle afslå motionen, det var hvad man visste på förhand; men att den skulle i Andra Kammaren afslås med så betydlig röstöfvervigt, det var deremot hvad man icke visste. Ehuru denna utgång af motionens behandling i och för sig verkar afskräckande, då det gäller att genast återkomma med densamma, så har dock icke denna utgång kunnat hindra mig ifrån detta återkommande; ty det kraf af rättvisa, som densamma i sig innebär, har för mig varit det afgörande skälet, då jag nu vågar draga ifrågavarande motion inför Riksdagen till förnyad pröfning.

Som motiv för min hemställan ber jag att få åberopa den reservation, som jag under förlidet år hade äran bifoga bevillningsutskottets hemställan rörande nämnda motion, en reservation, som med en mindre utslutning var och är af följande innehåll:

Att den fördelningsproportion af så väl bränvinsförsäljningsavgifterna som af den å handeln med dessa varor uppkomna nettovinsten enligt 22 § i förordningen angående villkoren för försäljning af bränvin m. m. — under den förutsättningen, att kommunerna *såsom sådana* skola uppbära dessa inkomster, undantagandes de andelar, hvilka utgå till landsting och hushåll-

ningssällskap — icke är baserad på billighet och rättvisa, utan på godtyckets mindre fasta mark, framgår uppenbarligen deraf, att denna paragraf indelar samtliga kommuner i fyra kategorier, der hvar och en erhåller olika andel af dessa medel. Man har visserligen såsom stöd för detta mer eller mindre godtyckliga förfarande vid antagandet af denna paragraf åberopat, hvad dåvarande statsministern Themptander vid förslaget föredragande i statsrådet yttrade till statsrådsprotokollet, nemligen att städerna behöfde denna andel af dessa medel dels för att ordna bränvinshandeln och dels såsom en skälig ersättning för alla de omkostnader och det obehag, som dessa måste vidkännas såsom en följd af ett omåttligt bruk af dessa drycker. Då emellertid ingen torde kunna förneka, att det omåttliga bruket af dessa drycker framkallar samma verkningar på landsbygden som i städerna, och då städerna fått sin andel i och för de ökade kostnaderna, hvilka blifva en följd af det omåttliga bruket af dessa drycker, så bevisar detta snarare, att fördelningen borde vara lika emellan alla de kommuner, der försäljning af bränvin är tillåten än tvärtom.

Men om nu denna fördelningsproportion — hvilken jag uteslutande skärskådat från kommunernas ekonomiska synpunkt för att derigenom visa, att den från finansiell ståndpunkt saknar giltig grund — icke kan sägas vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande, då man ser den från kommunernas ekonomiska intresse, så gäller detta i ännu högre grad, då man skärskådar den ur synpunkten af sedlighet och nykterhet. Denna godtyckliga fördelning, hvilken bereder våra städer ganska afsevärda inkomster, skapar hos de kommunala myndigheterna ett aldrig slappadt intresse, ett intresse, gående ut på att uppbringa handelsvinsten till det högsta möjliga, ett intresse, gående ut på att befordra omsättning af denna vara samt ett intresse, som ytterst utmynnar i att icke försvåra tillgången af dessa drycker.

Ett kraf, som länge af statsmagtarna erkänts, och som, då detsamma kommer i strid med det ekonomiska intresset, borde gå segrande ur denna strid, är krafvet på sedlighet och nykterhet. Härom yttrade statsrådet Themptander 1883 till statsrådsprotokollet: "Vidare fordrar det sedliga intresset, att staten deraf låter leda sig vid lagstiftningen rörande ordnandet af försäljningen utaf spritdrycker." Detta kraf i förevarande fall fordrar onekligen, att staten visserligen må — alldenstund ännu en så stor del af den svenska nationen begagnar sig af dessa drycker såsom ett njutningsmedel — tillåta denna affärsverksamhet, men tillåta den endast såsom ett oundvikligt ondt, men ingalunda för att befordra en så stor konsumtion af dessa drycker som möjligt, hvilket här vore detsamma som att befordra dryckenskap; detta vill med andra ord säga, att, under det staten tillåter handeln med dessa drycker, den likväl må se till att försvåra tillgången af dem; ty derigenom kommer

staten dessa karaktersvaga till hjälp; dessa — hvilka i frestelsens stund, öfverväldigade af njutningsbegäret, sakna den moraliska kraft och uthållighet, som fordras för att öfvervinna en tillfällig passion — finna ofta i stundens svårighet att erhålla dessa drycker den förstärkning, de behöfva, till dess att stormen hunnit lägga sig.

Principen: att försvåra tillgången af spritdrycker — det enda effektiva sättet att på lagstiftningens väg befordra nykterhet — har redan i hufvudsak realiserats af landskommunerna, i det på få undantag när nästan all handel med dessa drycker der blifvit förbjuden; och verkningarna deraf hafva visat sig vara goda. Den orsak, som i icke ringa grad påverkat myndigheter och medlemmar af landskommunerna till ett så fullständigt omslag, att de *nu* äro för hvad de *förr* voro *emot*, nemligen att borttaga krogarne, har obestriddigen varit den omständigheten, att de genom krogrörelsen uppkomna förlusterna icke ersatts af motsvarande inkomster och förmåner.

Med dessa fakta för ögonen är det uppenbart, att statsmagterna hafva att fortgå på den redan inslagna vägen, der handeln med spritdrycker fortfarande bedrifves. Som jag redan anmärkt, skapa städernas inkomster af bränvinsförsäljningsmedlen hos de kommunala myndigheterna ett intresse för att vinsten af denna handel må blifva den högsta möjliga, någo tsoom öfver hufvud taget är beroende af konsumtionen. Då den väsentligaste orsaken alltså till de kommunala myndigheternas i städerna alltid visade intresse för denna rörelses bibehållande är den inkomst, som dessa kommuner erhålla af bränvinsförsäljningsmedlen, och detta intresse för bränvinshandelns vara i det väsentligaste är endast en verkan af denna orsak eller af dessa inkomster, så följer deraf, att om man vill bekämpa detta intresse, kan det ske endast derigenom, att man borttager den väsentligaste orsaken till detsamma: de städerna tillfallande andelarne af bränvinsförsäljningsmedlen; ty härigenom försvinner äfven verkan i samma proportion. Men i så fall varder frågan om sättet och tiden för lösningen af denna afskrifningsfråga.

Då jag anser, att städernas andel af bränvinsförsäljningsmedlen icke är baserad på billighet och rättvisa, kan det synas, som om jag rätteligen borde yrka på en afskrifning utan något som helst vederlag; men andra omständigheter hafva trädt emellan; och omständigheter och tid skapa ofta förändrade situationer. Dessa städernas inkomster hafva genom förordningen af 1885 blifvit dem tillförsäkrade. De hafva uppburit dessa inkomster i mer än ett tiotal af år, och de hafva, med hänsyn till bibehållandet af dessa inkomster, reglerat sina utgifter för viss framtid. Frågan har alltså inträdt i ett något förändradt läge. Detta förändrade läge gör, att jag anser, dels att afskrifnings- eller öfvergångstiden bör blifva temligen lång, dels att

städerna må erhålla någon skälig ersättning, som i första rummet må afse öfvergångstiden, på det inga skadliga rubbningar må uppstå i deras finanser.

Utan att göra anspråk på politisk klarsynthet, anser jag, att denna fråga, som alltmera tilldragit sig uppmärksamhet och som så ofta återkommit inför Riksdagen till förnyad pröfning, är en fråga af så rättvis natur, att den omsider måste af statsmagtarna bifallas.

Skulle denna min förmodan vara riktig, anser jag, att städernas intresse bäst befordras af dess representanter, om dessa i god tid genom ett klokt tillmötesgående skaffa städerna i ersättning de förmånligaste vilkor, vilkor, som endast på detta sätt kunna vinnas.

Så långt reservationen.

Under debatten i Andra Kammarcn rörande herr Janssons m. fl. motion framhölls, att densamma kunde icke bifallas utan vissa förutsättningar: 1:o) större kommunal sjelfstyrelse, 2:o) lokalt veto, och 3:o) en lagstadgad reglering för ordnandet af bränvinshandeln.

Hvad nu för det första angår frågan om större kommunal sjelfstyrelse, så inser och erkänner jag villigt behovet af en reform härutinnan. Att Konungens befallningshafvande i förening med magistraten kunna utöfva veto-rätt gent emot stadsfullmäktige eller allmän rådstuga, är nog sant, helst teoretiskt sedt; men huruvida dessa myndigheter skulle komma att söka häfda denna vetorätt, derest stadsfullmäktige gång efter annan förnyade sitt beslut, är deremot något, som jag icke gerna kan öfvertygas om. Om därför en och annan stadskommun skulle neka upplåtelse för bränvinshandel inom sitt område, så är det högst osannolikt, att de respektive myndigheterna skulle motsätta sig ett sådant beslut; ty erfarenheten ifrån landsbygden visar ju, att, ehuru bränvinshandeln upphört nästan öfverallt på landsbygden, Konungens befallningshafvande icke motsatt sig dessa beslut.

Hvad för det andra angår frågan om lokalt veto, så måste erkännas, att en reform härutinnan vore af nöden. Men ehuru den kommunala rösträtten i och för våra städer äfven är en mur mot personlighetsprincipen och per kapita-omröstningen, så är den i alla händelser icke så obegränsad i våra städer som på landsbygden.

Hvad slutligen för det tredje angår lagstadgad reglering för ordnandet af bränvinshandeln, så måste i alla händelser den successiva afskrifningen af städernas inkomster af bränvinsförsäljningsmedlen framkalla hos de kommunala myndigheterna ett ökad intresse för nykterhet; och hvad staten beträffar, är den af alla parterna i målet den, som minst intresserar sig för bränvinshandelns bibehållande.

Då af det anförda framgår, att det sedliga intresset rörande bränvinshandelns ordnande kan befrämjas endast genom att försvåra tillgången af

spirituösa drycker; då vidare städernas intresse vanligen går ut på motsatsen: att bereda ökad lätthet att erhålla dessa drycker; då vidare detta städernas intresse är endast en verkan af en bestämd orsak: städernas inkomster af bränvinsförsäljningsmedlen; och då det är ett obestridligt faktum, att om man vill borttaga en verkan af något, sker det endast genom att borttaga orsaken till densamma, enär hvarje verkan af en orsak försvinner med orsakens upphörande, samt slutligen då borttagandet af denna orsak, städernas inkomster af bränvinsförsäljningsmedlen, icke lärer kunna ske utan föregående utredning och amorteringsplan, så vågar jag på grund häraf vördsam samt föreslå,

att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes fortast möjligt låta verkställa utredning, huruvida och på hvilka vilkor sådan ändring i § 22 af gällande bränvinsförsäljningsförordning må införas, att de afgifter, som inflyta för rättigheterna till minuthandel med eller utskänkning af bränvin, äfvensom all nettovinst på rörelsen successivt under viss begränsad tid indrages till statsverket, samt för Riksdagen framlägga det förslag derom, hvartill utredningen föranleder.

Stockholm den 24 januari 1898.

Halvar Eriksson.